

עיקרון הסוביודיצה במשפט הישראלי

מאת

ורד דשא*

א. משפט בתקשורת¹

בחודש נובמבר 2015, פורסם בתקשורת כי חבר הכנסת ינון מגל הטריד מינית קולגה שעבדה עימו. הצעירה – עיתונאית בעצמה, פרסמה את סיפורה בתקשורת וברשתות החברתיות והעיתונות כולה עסקה בכך במשך חודשים רבים. ח"כ מגל הודה כי חיזר אחרי הצעירה, התפטר מן הכנסת ונחקר במשטרה. בתקשורת התנהל דיון ציבורי סוער שעסק במין, מגדר ומעמד, היקף ההטרדות המיניות, יחסי מרות ועוד. בסיכומו של דבר סגרה המשטרה את התיק. העיתונאית, ואף לא נשים אחרות שפרסמו בתקשורת כי חוו אירועים דומים – לא הגישו תלונה ולא הוגש כתב אישום. עד לעצם היום הזה לא ברור האם יש אמת בטענות, והאם היו ראיות התומכות בגרסת העיתונאית והנשים האחרות. בפועל, מגל נשפט בתקשורת, איבד את מקום עבודתו, ומתקבל הרושם שרוב הציבור מניח שהוא אשם במה שיוחס לו. אותה צעירה יכלה לבחור לפנות לרשויות החוק ולהגיש שם תלונה, אך תחת זאת בחרה לפנות לתקשורת – המסקנה היא שאותה צעירה, עשתה שימוש מודע ומכוון בתקשורת כדי לייצר סנסציה תקשורתית, להשפיע באמצעותה על דעת הקהל, להטות אותו לטובתה ולייצר משפט בתקשורת אף שיש ספק אם ניתן לומר שהתנהלותו של מגל עלתה כדי הטרדה מינית.²

מקרה אחר אשר "נשפט והורשע בתקשורת", אך נמצא זכאי בבית משפט, הוא המקרה של סרן ר'. בנובמבר 2004 פורסם בתכנית התחקירים "עובדה" תחקיר בעניינו של "ר", שם הוא הוצג כאשם ברצח נערה ערבייה כבת 14, אשר נורתה על ידו למוות כשהתקרבה למוצב צה"ל ברצועת עזה.³ בנובמבר 2005, כשנה לאחר פרסום התחקיר זוכה סרן ר' מכל אשמה בבית דין צבאי, חרף מה שהוצג בכתבה.⁴

* הכותבת היא מחברת הספר **מערכת המשפט בישראל** (הוצאת "נבו" 2019).
¹ המונח Trial by Press או במובנו המודרני Trial by Media נולד בבריטניה שבה נוהגת בתחום הפלילי שיטת מושבעים, והוא נוגע בפרסומים בתקשורת העלולים להשפיע על תוצאותיו של משפט. ראו זאב סגל, קמיל פוקס ותיקי בלס, "השפעת התקשורת על עמדות הציבור במשפטים פליליים" **קשר** 41 (2011) 4, עמ' 5.
² ראו אמרי סדן, "רוטנר: לא אמרתי שזה הטרדה מינית... שהיועמ"ש יחליט מה זה", **nrg** 26.11.2015. <http://www.nrg.co.il/online/1/ART2/739/815.html>.
³ התחקיר פורסם ביום שבו הוגש נגד ר' כתב אישום בבית הדין הצבאי. לסקירת הסיפור ראו חנוך מרמרי, "מצבו של החתולי", **העין השביעית** 21.9.2014. <http://www.the7eye.org.il/126769>.
⁴ הנושא היווה בסיס לתביעת לשון הרע שהגיש סרן ר' נגד אילנה דיין, תכנית התחקירים עובדה וחברת טלעד, ת"א (מחוזי י-ם) 8206/06 סרן ר' נ' ד"ר אילנה דיין (2009) פורסם בנבו. התביעה התקבלה ולטובתו של "ר" נפסקו פיצויים בסך 300,000 ₪ בנוסף חויבו דיין ו"עובדה" בפרסום התנצלות ובתשלום שכ"ט עו"ד והוצאות משפט. שני הצדדים ערערו על פסק הדין, ע"א 751/10 פלוני נ' ד"ר אילנה דיין אורבך (2012) [פורסם בנבו]. ערעורם של דיין ועובדה התקבל ובמסגרתו נקבע כי בכתבה היה משום לשון הרע, אך אין מקום להטיל אחריות על המשיבות בגין הכתבה עצמה בשל תחולת ההגנות שבחוק. משכך, בוטל פסק הדין בעניין אחריותה של דיין, סכום הפיצוי הופחת ובוטל החיוב כי הפרסם הודעת תיקון. הוגשה עתירה לדיון נוסף, דנ"א 2121/12 פלוני נ' ד"ר אילנה דיין אורבך (2014) [פורסם בנבו]. העתירה נדחתה. פסק הדין בתיק זה התקבע בתודעה כזוה שעיגן את המונח "אמת לשעתה". עוד בנושא "אמת לשעתה" ראו ורד דשא, **מערכת המשפט בישראל** (הוצאת נבו 2019) בפרק 16(ב)(3).

המקרה של מגל מעולם לא הגיע לבית המשפט ולכן הוא אינו עולה כדי סוביודיצה.⁵ גם במקרה של סרן ר' פורסם התחקיר עוד בטרם הוגש כתב אישום. עם זאת, שני המקרים ממחישים את תופעת ה"משפט בתקשורת", לה אנו עדים כמעט באופן שגרתי ונראית כיום כחלק כמעט טבעי מתרבות הדיבור ותרבות הבידור⁶ הקונטמפוררית.

על כוחה ועוצמתה של התקשורת בימינו דומה שאין צורך להכביר מילים. בעידן המודרני, התקשורת היא זו שקובעת את סדר היום הציבורי. היא בוחרת אילו נושאים להביא לדיון ציבורי ולקדם, ואילו נושאים לזנוח מאחור. התקשורת היא גם כלי העברת המידע העיקרי לאזרחים, היא קובעת לאיזה מידע ייחשפו ובאיזו צורה, ובתור שכזו, היא אחראית לגיבוש תמונת המציאות ועיצוב השקפותיהם בנושאים רבים. לתקשורת יש יכולת להשפיע על דעת הקהל ולהטות אותה לכאן או לכאן. הדברים נכונים לכל אורח, והם חלים מן הסתם גם על שופט. כאשר מדובר בתיקים שעברו את שלב הגשת כתב האישום והם נתונים תחת דיון שיפוטי – הכוח התקשורתי נושא עימו מידה לא מבוטלת של סכנה. הבעיה העיקרית – מעבר להשפעה האפשרית על שופטים ועדים – היא בכך ש"מאיים הוא להעביר את מרכז הכובד של ההכרעה בשאלת האשמה או החפות מן הערכאה המוסמכת אל המרקעים ואל דפי העיתונים, תוצאה אשר מקומה לא יכירנה בחברה דמוקרטית".⁷

בתיקים שמעוררים עניין ציבורי, אנו עדים כמעט מידי יום לתיקים אשר מסוקרים בתקשורת באופן דעתני או באופן מגמתי שנוטה לצד כזה או אחר. כך, "בבוקרו של יום עשוי אדם לגלות כי הוא אשם ולעת ערב כי זכאי הוא – הכל תלוי בפרשן, בכתב ובעורך היומיומי".⁸ למעשה, הדיווח התקשורתי כבר מזמן אינו סיקור טהור אלא הוא רווי "חשיפות בלעדיות" ו"גילויים חדשים",⁹ והוא מתובל בשלל פרשנויות וחוות דעת משפטיות – דבר שעל פניו מהווה הפרה של כלל הסוביודיצה.¹⁰

ב. סוביודיצה: מהי?

המונח סוביודיצה (Sub Judice)¹¹ מתייחס לתיק, מקרה או נושא אשר נדון שיפוטי, או נמצא בהליך שיפוטי, או שהוא מצוי בבחינה של שופט, בית משפט או טריבונל שיפוטי אחר,

⁵ להגדרת המונח סוביודיצה ראו להלן.

⁶ למשפט הפופולרי יש, מתברר, ערך "בידורי". חוקרים טוענים כי העניין הציבורי במשפטים אלה וכפועל יוצא גם הסיקור התקשורתי שלהם – נובע מאופיו הדרמטי של ההליך המשפטי, וכאשר מדובר במשפטים של ידוענים – מהווה מעין אופרת סבון של החיים האמתיים. על פי תפיסה זו המשפט הפלילי מכיל את כל יסודות המחזה הקלסי – עימות ומתח, עליה ונפילה, מרמה והפתעה, דמויות של גיבורים ורשעים וכו'. היסוד הבידורי עולה בקנה אחד עם השיקולים הכלכליים של התקשורת, ובמאמץ להרחיב את חוג הקוראים, הופכים חדשות המשפט לחדשות בידור.

⁷ ראו ענת פלג, הערכאה העיתונאית: סיקור משפטים פופולריים בעיתונות הישראלית, קשר 42 (2011) 35, 36-37. ⁸ ראו דבריו של כבי' השופט אדמונד לוי בבג"ץ 5699/07 פלונית (א') נ' היועץ המשפטי לממשלה (2008) [פורסם בנבו], פסקה 63 לפסק דינו. כן ראו שוקי טאוסיג, "השופט לוי נגד התקשורת", העין השביעית 26.2.2008 <http://www.the7eye.org.il/28787>

⁹ דברי כבי' השופט אדמונד לוי בעניין פלונית, שם, פסקה 65 לפסק דינו.

¹⁰ שם, פסקה 64 לפסק דינו של כבי' השופט לוי.

¹¹ להגדרת המונח סוביודיצה ראו להלן בתת הפרק הבא.

בלטינית "תחת שיפוטי" או: "תחת שופט".

וטרם ניתנה בו הכרעה שיפוטית. על פי עיקרון הסוביודיצה אסור לכלי התקשורת לחוות דעה על תיק או מקרה כזה, כאשר הוא תלוי ועומד וטרם ניתנה בו הכרעה שיפוטית, על מנת למנוע השפעה אסורה על מהלך המשפט או על תוצאותיו.

מבין המקרים שבעניינם מתעורר חשש ממשי להשפעה אסורה על מהלך המשפט או על תוצאותיו ניתן למנות:

א. פרסום הכולל הבעת דעה נחרצת בעניין אשמה או חפות, בעניין רמת הענישה הראויה,

או בכל עניין מהותי אחר הטעון הכרעה שיפוטית;

ב. פרסום הכולל הבעת דעה ברורה על עדויות שנשמעו במשפט ועל מידת מהימנותם של

עדים;

ג. פרסום ראיות שאינן קבילות בבית משפט;

ד. פרסום דיווח בלתי נכון באופן מובהק על שנאמר או שנעשה בישיבה פומבית של בית

המשפט, שיש בו כדי להשפיע על עדים שטרם העידו. בנוסף לאלה, קיימות נסיבות

אחרות הקשורות בפרסום שיש בהם כדי להשפיע, ביניהם הבמה שנבחרה לפרסום,

מספר הפרסומים ועיתוי הפרסום.¹²

במשפט הישראלי מעוגן כיום כלל הסוביודיצה בחוק בתי המשפט¹³ ולפיו חל איסור לפרסם

דבר על עניין פלילי התלוי ועומד בבית המשפט במטרה להשפיע על מהלך המשפט או על

תוצאותיו.¹⁴ האיסור חל מן השלבים המקדמיים ביותר של החקירה – עוד טרם הגשת כתב

אישום - ועד סיום ההליכים או ההחלטה שלא להגיש כתב אישום.¹⁵

הרציונאל המונח בבסיסו של כלל הסוביודיצה נובע מן הצורך להבטיח את זכותו של אדם

להליך הוגן, והוא בא לשמור על טוהר ההליך ולהגן על הערך לפיו אדם חף מפשע כל עוד לא

הוכחה אשמתו.¹⁶ בבסיסו, מונחת השאיפה שלא להשפיע על דעתו של המותב השיפוטי ולמנוע

¹² ראו הנחיית היועץ המשפטי לממשלה שמספרה 4.1102 מיום 3.7.2002 שעניינה "הנחיות לתובעים בנושא העמדה לדין בעבירת ה'סוב-יודיצה'", ניתנת לצפייה באתר משרד המשפטים בכתובת <http://www.justice.gov.il/Units/YoezMespati/HanchayotNew/Seven/41102.pdf>. ראו גם דן סוסונוב ודורון מנשה, "משפט מתנהל בבית המשפט ושם בלבד": על עברת הסוב יודיצה בעקבות ע"א 409/13 שידורי קשת בע"מ נ"י קופר", **שערי משפט** ח (תשע"ו) 9, 15 והאזכורים שם בהערה 8.

¹³ חוק בתי המשפט (נוסח משולב) תשמ"ד-1984 (להלן: "חוק בתי המשפט"), סעיף 71(א).
¹⁴ הנוסח המלא של הסעיף הוא: "לא יפרסם אדם דבר על ענין פלילי התלוי ועומד בבית משפט במטרה להשפיע על מהלך המשפט או על תוצאותיו, וראייה מראש את ההשפעה האמורה כאפשרות קרובה לוודאי כמוה כמטרה להשפיע, והכל אם יש בפרסום כדי להשפיע כאמור". בעבר היה מעוגן כלל הסוביודיצה בסעיף 41 לחוק בתי המשפט תשי"ז-1957. נוסחו של סעיף 41(א) היה רחב יותר והוא חל גם על הליכים אזרחיים. וכך קבע סעיף 41(א) בשעתו: "לא יפרסם אדם דבר על עניין פלילי התלוי ועומד בבית משפט, במטרה להשפיע על ההליך או על תוצאותיו, אם יש בפרסום כדי להשפיע על מהלך המשפט או תוצאותיו. לעניין סעיף קטן זה, "במטרה" - גם מתוך ראייה מראש את ההשפעה על ההליך או על תוצאותיו כאפשרות קרובה לוודאי". על ההיסטוריה של הסעיף ראו זאב סגל, "איסור פרסום מטעמי 'סוב יודיצה': הצעה להיתר ולהסדר אלטרנטיבי", **מחקרי משפט** ד (תשמ"ו) 105, עמ' 107-110. בשנת 2002 תוקן הסעיף וצומצמה תחולתו להליכים פליליים בלבד. לסקירה של הצעות החוק השונות עד לתיקון ראו גדי חנניה, "הצעת חוק ביטול הגבלת פרסום סוביודיצה", **מרכז המידע והמחקר של הכנסת**, 27.5.2001. <http://www.news1.co.il/Archive/004-D-282-00.html>. ראו שם, בהערה 1.

¹⁵ סעיף 71(ב) לחוק בתי המשפט קובע: "יראו עניין פלילי כתלוי ועומד בבית משפט משעה משעה שהוגשה לבית המשפט באותו עניין בקשה למתן צו מעצר או משעה שהוגש לו כתב אישום, לפי המוקדם, עד שהחליט התובע שלא להגיש כתב אישום, ואם הוגש כתב אישום - עד סיום ההליכים.

¹⁶ לדיון בנושא חזקת החפות ראו דשא, לעיל הערה 4 בפרק 22.

מצב שבו הדיון מתנהל מחוץ לבית המשפט, כלומר בזירה הציבורית – באופן שעשוי לגרום להטיית דעתו של השופט. בית המשפט הוא הפורום הנאות להכריע במחלוקות משפטיות, הוא זה אשר אוחרו בידע המתאים ובכלים המשפטיים הדרושים להכריע במחלוקת. הונח מקרה או שאלה להכרעתו של בית משפט, ראוי שיכריע בה על פי החקיקה והכללים המשפטיים המנחים הרלוונטיים. על בית המשפט ללמוד את התיק ולדון בו מתחילתו כאילו היה "דף חלק", עליו לבחון את העובדות ואת הטענות מכתבי הטענות והראיות שהונחו בפניו במהלך ההליך וליתן את החלטתו ללא שום השפעות חיצוניות.

דיון ציבורי שמתנהל בתקשורת במקביל לדיון המשפטי או במקרים רבים עוד הרבה קודם לכך – משפיע מטבע הדברים על ההליך ואף עלול להטות את תוצאתו ולכן הוא אסור על פי החוק. על פי החוק, אסור גם סיקור תקשורתי שכולל פרשנות, חוות דעת ועמדות שונות; כך, לכאורה אסורות גם כותרות דרמטיות כגון "מחדל", "כישלון", "סכנה", או כל כותרת אחרת שיש בה לשפוט עוד בטרם נדון או הוכרע ההליך.¹⁷

כותרות כאלה, מובאות לא פעם במרכאות, כלומר כמובאה מדבריו של צד כלשהו. בכך – אין לדעתנו כדי להתירן. הסיקור התקשורתי בישראל כבר איננו נושא אופי של דיווח זה מכבר. התקשורת מעורבת בנעשה בחיים הציבוריים והיא רואה את תפקידה ככזו שמטרתה להשפיע על המתרחש במדינה. כותרות דרמטיות כאלה מציגות את עמדת העיתון, הן עשויות להיות מגמתיות. סיקור ודיווח תקשורתי מגמתי הוא בעל השפעה לא מבוטלת: הוא מאיץ תהליכים, משפיע על דעת הקהל, עלול לגרום להטיית דעתו של הציבור, ולהטיית דעתו של השופט. משום כך הוא אסור והוא מהווה עבירה על החוק.¹⁸

ג. האינטרסים המתנגשים

האינטרסים החברתיים העומדים בבסיסו של עיקרון הסובידיציה, הם כאמור לעיל, הבטחת זכותו של נאשם למשפט הוגן וטוהר ההליך השיפוטי.¹⁹ ביסוד הדברים טמון החשש שבבואו לדון בתיק, עשויה דעת השופט לנטות בעקבות הפרסום בתקשורת ולפגוע בשיקול דעתו המקצועי. כלל הסובידיציה המטיל הגבלות על פרסומים נועד למנוע זאת.

אל מול אלה, ניצבים אינטרסים רבים אחרים, בראשם חופש הביטוי, חופש העיתונות וזכות הציבור לדעת. חופש הביטוי וחופש הפרסום בנוגע להליך שיפוטי מתבטא בין היתר בפומביות

¹⁷ "מיתת נשיקה", "רמון הלם", "סיכול ממוקד", הן רק חלק מן הכותרות שפורסמו בפרשת רמון. ראו למשל תומר גנון, "שניהם לא מאותו הכפר", **העין השביעית**, 1.11.2006 <http://www.the7eye.org.il/27458>

¹⁸ ראו רשימת המקרים שמעוררים חשש ממשי להשפעה אסורה על מהלך המשפט ומפורטים לעיל, כאמור בהנחיית היועץ המשפטי לממשלה 4.1102 לעיל הערה 12.

¹⁹ ראם שגב, "סוב-יודיציה" **הגבלת ביטויים לשם הגנה על תדמיתם ותקינותם של הליכים שיפוטיים**, (2001) הוצאת המכון הישראלי לדמוקרטיה. שגב טוען כי המונח העדיף הוא תקינותו של ההליך השיפוטי ולא "טוהרו". ראו שגב, שם בעמ' 10-11.

ההליך השיפוטי, בחופש המידע ובחופש הדין בנושאים הקשורים להליך.²⁰ חופש הפרסום משמעו הפצה לציבור של מידע על אודות הליכים שיפוטניים התלויים ועומדים בפני גופים בעלי סמכויות שפיטה. פרסום על אודות הליכים משפטיים התלויים ועומדים משרת אינטרס חברתי חשוב. פומביות ההליך השיפוטי ופרסום על אודות נחקרים, נעצרים ונאשמים, נועדו להבטיח שהצדק לא רק נעשה אלא גם נראה לעין.²¹ מראית פני הצדק והבטחת אמון הציבור בהליך השיפוטי מחייבים שהליכים משפטיים ייעשו לנגד עיני הציבור.²²

מאידך גיסא, הפעלתו של חופש הפרסום עלולה לכלול פרסומים שיש בהם כדי להשפיע על מהלכו או על תוצאתו של הליך משפטי, התלוי ועומד. בכך יכולה להיות משום פגיעה בצורך להבטיח את זכותו של הנאשם להליך הוגן. אינטרס זה מחייב שדינו של אדם יוכרע בבית משפט, בידי שופטים מקצועיים, חופשיים מהשפעה חיצונית. הכרעת הדין צריך שתהיה מבוססת על דיני הראיות ועל כללים משפטיים מקובלים.

כאשר במקביל לניהול ההליך זולגות ראיות, מידע או נתונים שונים שמפורסמים בציבור הרחב - בין באמצעי התקשורת ובין בכלים מודרניים אחרים שמשמשים להפצת מידע, כי אז, עשויים השופטים להיחשף למידע זה באופן שיש בו כדי להשפיע על החלטותיהם.

ד. המציאות המשפטית הנוכחית

כלל הסוביודיציה – אף שהוא מעוגן באופן ברור בחוק הישראלי, הפך זה מכבר לאות מתה לחלוטין, הוא זוכה להתעלמות מוחלטת - הן של התקשורת, הן של עורכי הדין המייצגים - לרבות רשויות התביעה, והן של מערכת השיפוט. ראיות ועדויות מוצאים את דרכם אל התקשורת ללא שום בקרה:²³ ראיות מפורסמות בטרם הוצגו בבית המשפט, תוכן עדויות מפורסם עוד לפני שהעדים השמיעו אותן בבית המשפט; תמלילי עימות וחומרי חקירה אחרים מפורסמים בתקשורת;²⁴ פרקליטים – הן סניגורים והן נציגי פרקליטות המדינה - מתראיינים

²⁰ שגב, שם בעמ' 48

²¹ זאב סגל, "איסור פרסום מטעמי "סוב יודיציה": הצעה להיתר ולהסדר אלטרנטיבי", מחקרי משפט ד (תשמ"ו) 105 בעמ' 111.

²² סגל, שם.

²³ אופיר צומן, "פסק דין חיים רמון – מדינה שיש עימה קלון" (2007) www.ofirtzuman.com/page.asp?id=26

²⁴ אחת הפרשות אשר התנהלה הלכה למעשה בתקשורת, עוד טרם פתיחת החקירה, במהלך החקירה ובמהלך ניהול המשפט היא פרשת הנשיא קצב, תפ"ח 1015/09 **מדינת ישראל נ' משה קצב** (2010) פורסם בנבו; הפרשה שימשה נושא לדיון ולמחקר אמפירי רב, ראו למשל ראו זאב סגל, קמיל פוקס ותיקי בלס, "השפעת התקשורת על עמדות הציבור במשפטים פליליים" קשר 41 (2011) 4; כן ראו זאב סגל, קמיל פוקס, תיקי בלס, "משפט התקשורת במשפט קצב", **אוניברסיטת תל אביב** (2011); קמיל פוקס, "הסיקור התקשורתי ורמת אמון הציבור בתקשורת ובמערכת המשפט – תוצאות סקר אינטרנט שנערך בשולי משפטו של הנשיא לשעבר קצב" **אוניברסיטת תל אביב** 2011 <http://www.tau.ac.il/institutes/herzog/report8.pdf>. פרשה נוספת בה מעורבותה של התקשורת היתה אינטנסיבית והיא אופיינה במגמתיות, פרשנות דעתנית והדלפת ראיות לשני הצדדים היא פרשת חיים רמון. ת"פ 5461/06 **מדינת ישראל נ' חיים רמון** (2007) [פורסם בנבו]. בפסק דינו של בית משפט השלום, התייחסו השופטים להתנהלות התקשורת באופן הבא: "לטעמנו, בתיק זה נחצו כל הקווים האדומים, המושג סוב-יודיציה דורדר לתהומות שלא הכרנו. תוכן עדויות פורסם באמצעי התקשורת, טרם עדים השמיעו את עדותם וכך התודענו, במספר מקרים, ל"זיהום" עדויות. האיסור שלא לפרסם את עדות המתלוננת הופר ברגל גסה על ידי פרסום מילולי של העימות, שהיווה חלק אינטגרלי של העדות. ראיות מתיק המוצגים, לרבות צילומים, פורסמו ברבים, טרם ביהמ"ש אמר את דברו. אמצעי התקשורת עשו שימוש נלוו בדיוק פוליגרף לשלוש עדות ההגנה האחרונות, בניסיון ליצור בציבור את התחושה שהמשפט מתנהל בתקשורת ולא בבית משפט. תחושתנו הייתה שנעשים כל הזכויות שמורות לורד דשא © ע"י"

אין באמור כדי להוות ייעוץ משפטי ו/או כל ייעוץ אחר והוא אינו מהווה תחליף לייעוץ משפטי ספציפי. אין להעתיק, לפרסם, להפיץ, לשדר, לצטט, להציג, לשכפל או ליצור מאמרים או עבודות נגזרות תוך שימוש במידע הכלול באתר אלא בכפוף לכללי השימוש ההוגן: איזכור שם המחברת, שם המאמר וכתובת אתר זה.

באופן כמעט חופשי על הליכים תלויים ועומדים²⁵ ומטפטים לתקשורת עמדות וטענות משפטיות,²⁶ לעיתים במטרה מוצהרת לעשות שימוש בתקשורת להשפיע על הנעשה בהליך;²⁷ כתבות עיתונאיות או ראיונות עם אנשים שעשויים להשפיע על ההליך נעשים בשלבים קריטיים

ניסיונות, לעתים על ידי מסרים מסוויים, לעתים בבוטות, להטות משפט. במקרה זה, אחת הטענות היתה שהתקשורת הופעלה על ידי בעלי עניין, ראו למשל גילי דרוב-היישטיין, "מדינת ישראל נגד התקשורת" **העין השביעית** 1.3.2007 <http://www.the7eye.org.il/26371>; בעקבות הביקורת על התנהלות התקשורת בסיקור פרשת רמון, כינסה נשיאות מועצת העיתונות, בראשות השופטת בדימוס דליה דורנר, ישיבה מיוחדת בה קראה לעיתונאים לחזור ולהקפיד על כללי האתיקה בכלל ועל חוק הסובידיצה בפרט. ראו טל רבינובסקי, "פרשת רמון: יתקנות האתיקה העיתונאית הופרו" **ynet** 5.2.2007 <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3361333,00.html>

²⁵ המדובר בהתבטאויות של פרקליטים בכירים והיועץ המשפטי לממשלה לתקשורת בנוגע לתיקים תלויים ועומדים. ראו לדוגמה ראיון של **משה לדור** – **פרקליט המדינה** – לתקשורת בעניינו של ראש הממשלה לשעבר אהוד אולמרט, אשר ניתן בעת ניהול ההליך המשפטי כנגד אולמרט ופורסם במוסף סוף השבוע של עיתון "הארץ". בריאיון, התייחס פרקליט המדינה לכמה פרשות לגביהן נחקר אולמרט והן כללו אמירות אשר לטענת אולמרט לא היו נכונות, ולבד מכך, היה בהן משום הפרת כלל הסובידיצה. ראו מתי גולן, "הפטפט המיותר של משה לדור", **גלובס**, <http://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1000623632>; לאחר הריאיון הגיש אהוד אולמרט תביעה נזיקית נגד לדור. התביעה הוגשה בגין הוצאת לשון הרע, הפרת חובה חקוקה ועוולה חוקתית. ת"א (ת"א) 11-02-11-33258-02-11 **אולמרט נ' לדור ואח'**. לדור הגיש בקשה לסילוק על הסף וזו נדחתה. לאחר מכן הגישה המדינה הודעה על הכרה בחסינות עובד ציבור. בהחלטה מיום 24.1.2011 (ההחלטה פורסמה בנבו) דחה בית המשפט את בקשת המדינה. בהחלטה ציין בית המשפט כי: "הדברים הנאמרים בריאיון של פרקליט המדינה נתפסים בעיני הציבור ככאלה שנבדקו באופן יסודי. לטעמי, הענקת ראיון על ידי הגורם הבכיר במשרד המשפטים המביע דעה לגבי עובדות שלא התבררו לפני בית המשפט – המהווה את האכסניה הראויה לכך, יש בה כדי לערער את אמון הציבור בהן במערכת המשפט והן בגורמי התביעה והאכיפה. לא זו אף זו – אחת מעילות התביעה הינה הפרת חובה חקוקה (בעניין הסובידיצה). חובה זו חלה על הנתבע בקשה למשנה תוקף וביתר עוצמה... כיצד ניתן להעלות את הדעת כי הנתבע, כשומר הסף של תקינות הליכי המשפט הננקטים ע"י המדינה, יהיה מוגן מפניה מתוקף החסינות?". לאחר דחיית בקשת המדינה, התנצל לדור בפני אולמרט והאחרון מחק את התביעה. ראו נעמה כהן פרידמן, "לדור נאלץ להתנצל בפני אולמרט – תביעת הדיבה תימחק", **כלכליסט**, 4.7.2012 <http://www.calcalist.co.il/local/articles/0,7340,L-3576182,00.html>. גם אופן התנהלותה של התקשורת בכל הנוגע לסיקור המשפט של אהוד אולמרט, והחשש מעבירות סובידיצה לאורך כל ההליך היוותה מושא לביקורת אף היא, ראו שירין הרצוג, "הסוב-יודיצה - בדיחה נלעגת", **גלובס**, 26.5.2014 <http://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1000941213>. פרשה נוספת שבה התראינו **היועץ המשפטי לממשלה והכפופים לו** במהלך ניהול התיק היא פרשת הנשיא משה קצב. ראו דבריו של כבי השופט אדמונד לוי בעניין פלוגית לעיל הערה 7: "כשופט, מתקשה אני להשלים עם הדבר. ראשית, טמון בו סיכון ממשי להשפעה, אם לא על בית-המשפט הרי על אלה העשויים לשמש עדי מפתח בפרשה... אם בפי טרוניה, היא לא תוכל לפסוח על היועץ המשפטי והכפופים לו, העושים במלאכה מחיתוליה ועד סופה, מן ההחלטה על חקירה ועד הגשתו של כתב אישום. אלה נדרשים לעריכתו של חשבון נפש באשר להתנהלותם אל מול כלי התקשורת, ולא בפרשה זו בלבד, כי אם כדפוס הולך ונמשך. פירותיו הרעים נתנו אותותיהם בעבר, וכוונתי היא למקרים אחרים בהם נחקרו או הועמדו לדין אישי ציבור, אך דומה כי הם הבשילו, עד לכדי פקיעה, בפרשה הנוכחית. אומר ראשית, כי אין זה מתקבל על הדעת שגורמי אכיפת החוק יגרו, על כורחם או חלילה בכוונת מכוון, אל הזירה התקשורתית...". בריאיון לערוץ 10, התבטא היועץ המשפטי לממשלה אף הוא בעניין קצב ואף בפרשת רמון וכך אמר: "יש מקרים חריגים ונדירים של עלילות, אבל אני לא מתרשם שזה פה. כשמדובר בשורה לא קצרה של מתלוננים ומתלוננות אני לא מאמין שכך הדבר". באותו ראיון התייחס מזוז גם לפרשת רמון ואמר: "אני מציע לא להקל ראש. שכל אחד יחשוב על הבת שלו, אשתו או אחותו. האם הוא רוצה לחיות במדינה ששר נוהג כך בחיילת?". ראו אפרת וייס ואבירם זינו, "תיק קצב: ראיות לכאורה לשלושה כתבי אישום", **ynet**, 20.9.2006 <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3306020,00.html>.

²⁶ ראו למשל התבטאויותיו של מני מזוז, היועץ המשפטי לממשלה בעניין רמון: ".... שכל אחד יחשוב על הבת שלו, אשתו או אחותו...." וייס זינו, שם. יוסי בר-מוחא, חבר מועצת העיתונות טוען כי בעצם אמירה זו, עבר היועץ המשפטי לממשלה עבירת סובידיצה. ראו רבינובסקי, לעיל הערה 24. כן ראו התבטאויותיו של היועץ המשפטי לממשלה מני מזוז בעניין תיק אולמרט, כמה ימים לפני הדיון בתיק – דבר שהיה בו לטענת פרקליטי אולמרט, כדי להשפיע על הדיון, ראו גיא פלג, "ועידת המשפט של לשכת עורכי הדין: סגורי אולמרט עזבו פאנל בהשתתפות מזוז", אתר **makor**, 28.8.2012 <http://www.mako.co.il/news-law/legal/Article-1f6370ffd9c6931017.htm>; ובאותו עניין גם מתי גולן, "נורמה של הפרת חוק", **גלובס**, 29.8.2012 <http://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1000780754>. מקרה נוסף הוא התבטאויותיו של נשיא בית המשפט העליון לשעבר **אהרן ברק** בנוגע להחלטת היועץ המשפטי לממשלה בעניין הגשת כתב אישום נגד משה קצב. ההתבטאות נעשתה בעת שהתיק היה תלוי ועומד בבג"ץ בגין עתירה שהוגשה בנושא. ראו מתי גולן, "האם אהרן ברק הוא עבריין סובידיצה?", **גלובס**, 15.7.2007 <http://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1000230735>.

²⁷ ראו ענת פלג ורינה בוגוש, "הפרקליט כדובר" – השינוי ביחסם של עורכי הדין העוסקים בפלילים לתקשורת בישראל, **המשפט** טו(1) תש"ע 111; סגל, פוקס ובלס, לעיל הערה 24 בעמ' 5 והטקסט הנלווה שם להערה 5.

כל הזכויות שמורות לורד דשא © ע"י

אין באמור כדי להוות יעוץ משפטי ו/או כל ייעוץ אחר והוא אינו מהווה תחליף לייעוץ משפטי ספציפי. אין להעתיק, לפרסם, להפיץ, לשדר, לצטט, להציג, לשכפל או ליצור מאמרים או עבודות נגזרות תוך שימוש במידע הכלול באתר אלא בכפוף לכללי השימוש ההוגן: איזכור שם המחברת, שם המאמר וכתובת אתר זה.

של המשפט;²⁸ ואפילו שופטים מתבטאים באופן שיש בו חריצת דין של ממש בשלבים מקדמיים מאוד עוד בטרם נשמע המשפט.²⁹

אף שכמעט ואין חולק כי מדובר בהפרה של החוק, הורה היועץ המשפטי לממשלה שלא להגיש כתבי אישום בעבירות סובידיציה,³⁰ למעשה, אנו מצויים בעידן שבו בתיקים שיש בהם עניין ציבורי, מתנהל בתקשורת כמעט כדרך קבע הליך שיפוטי מקביל, שבו נמסר התפקיד השיפוטי לעיתונאים ולציבור הרחב.³¹

ב"ערכאה" תקשורתית זו,³² מנהלת התקשורת משפט תקשורת וציבורי על פי כללים שנקבעים על ידה, כמעט ללא שום סייגים וללא שום גבולות: כתבות תחקיר מעמיקות מבוצעות על ידי התקשורת ומפורסמות במהלך החקירה ובמהלך המשפט;³³ התקשורת אינה מסתפקת בדיווח

²⁸ ראו למשל המקרה של אחת העדות בפרשת חנן גולדבלט שהואשם בעבירות מין – אשר תלונתה לא נכללה בכתב האישום מחמת התיישנות המעשים, אשר בחרה להתראיין לתקשורת לאחר הכרעת הדין וערב הטיעונים לעונש ולספר לעיתון "הארץ" "על שעבר עליה". הריאיון כלל את התיאורים: "הוא הפך אותי לשפחה המשרתת את החולי שבו"; "האיש הזה... גנב לי את הנשמה... השתלט לי על הגוף", וכיוצא בזה. ראו מתי גולן, "פרשות השבוע" גלובס 4.7.2008 <http://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1000358149>; וכן מתי גולן, "למה לא אוכפים את הסובידיציה", גלובס 12.9.2008 <http://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1000381160>. דרכים שבה נהרגו אישה ובנה. קלגסבלד נידון ל-15 חודשי מאסר וערער על חומרת העונש בנימוק שהוא נשפט בתקשורת ונעשה בו לינץ תקשורתית ודמוניזציה שהשפיעה על בית המשפט והביאה להטלת עונש חמור מן המקובל. שופטי הערער בביהמ"ש המחוזי בתל-אביב, החליטו להפחית מעונשו שני חודשי מאסר. בדבריהם ציינו כי: "מקובץ העיתונות שהוגש ע"י המערער אכן עולה תמונה עגומה של מתקפה תקשורתית המתבטאת בידעות, כתבות "וטוקבקים" בהמוניהם, אשר הציגו את המערער כפרסונה אליטיסטית, עשירה ומושחתת, המקורבת להון ולשלטון ואשר העלו את החשש לפיו ינצל המערער קירבה זו ויזכה בהקלות להן לא זוכה אזרח רגיל". אחד הנימוקים העיקריים שניתנו להחלטה: "אין לדעת אם בית-המשפט קמא אכן הושפע בתת-מודע ממתקפת הפרסומים, שקראו להחמרה בענישה. די בחשש לקיומה של השפעה שכזו, על-מנת להביא להתערבותה של ערכאת הערעור" ראו ע"פ (ת"א) 71933/06 קלגסבלד נ' מדינת ישראל (2007) [פורסם בנבו].

²⁹ ראו למשל התבטאויותיו של השופט דוד רוזן מבית המשפט המחוזי בת"א, בתיקו של חנן גולדבלט. בשלב הטרומי ביותר של ההליך, במסגרת בקשה להארכת מעצר, התבטא השופט במונחים שמהם עלה כי הלכה למעשה הוא חרף את דינו עוד בטרם נשמע המשפט ונשמעו עדויות. בכתבה שפורסמה בנושא בסמוך לאחר מכן, ציין העיתונאי מתי גולן: "דבריו של השופט פורסמו בהרחבה באמצעי התקשורת, והפרסום קבע בתודעה הציבורית את אשמתו של השחקן. לכאורה, יש כאן מקרה של עבירה על כלל הסובידיציה גם מצד בית המשפט. השופט משחרר אמירות שבוודאי יש להן השפעה על מהלך המשפט, ובכך הוא גורם לתקשורת, המצטטת אותו, לעבור על חוק הסובידיציה." ראו מתי גולן, "גולדבלט" ושופטי", גלובס, 4.9.2005 <http://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1000008346>.

³⁰ ראו הנחיית היועץ המשפטי לממשלה לעיל הערה 12; יובל קרניאל, "מי צריך סוב-ידיציה", קשר 42 (2011) 23, 24. ענת פלג ורינה בוגוש, "הגלימה השחורה והעיתונות הצהובה: יחסם של השופטים אל התקשורת בישראל", **מסגרות מדיה** 5, 13-56.

³¹ ראו גם פלג, לעיל הערה 6.

³² ראו למשל כתבות תחקור שפורסמה בעיתון הארץ על פרשת הולילנד על פני יותר מעשרה עמודים וכללה ציטוטים נרחבים מהחקירות במשטרה, גידי וייץ, "פרשת הולילנד, הסיפור שלא סופר עדיין", הארץ 10.6.2011 <http://www.haaretz.co.il/misc/1.1176933>; גידי וייץ, "פרשת הולילנד, הסיפור שלא סופר עדיין – המשך", הארץ 13.6.2011 <http://www.haaretz.co.il/misc/1.1176936>. יובל קרניאל, לעיל הערה 30, בעמ' 26; תחקירים מקיפים נערכו על ידי התקשורת גם בפרשת רומן זדורוב שהואשם והורשע ברצח הילדה תאיר ראדה. הערוץ הראשון שידר תחקיר שהטיל ספק באשמתו של זדורוב ולעומתו ערוץ 10 שידר תחקיר שתמך בהרשעה. ראו קרניאל, שם בעמ' 25. עוד יש מקום לאזכר את תכנית התחקירים "עובדה", אשר ערכה מספר תחקירים שפורסמו במהלך ההליך המשפטי. כך היה למשל בפרשת "קופר". המדובר בעניינו של שמעון קופר אשר נאשם ברצח אשתו ועניינו נדון בבית המשפט. במקביל לניהול ההליך ערכה תכנית התחקירים עובדה תחקיר מטעמה אותו עמדה לפרסם בתקשורת במהלך ניהול ההליך. קופר עתר לבית המשפט המחוזי בתל אביב בבקשה למתן צו מניעה שיאסור את פרסום התחקיר טרם שמיעת העדים הרלוונטיים. כבי' השופט גדעון גינת קיבל את עתירתו וקבע כי "תיקים פליליים צריכים להישמע בבית המשפט, לא בטלוויזיה". ראו הי"פ (מחוזי ת"א) 13-01-19664-01 **שמעון קופר נ' שידורי קשת בע"מ** (2013) [פורסם בנבו]. הנימוק של השופט גינת היה כי יש בפרסום התכנית חשש להפרת עיקרון הסובידיציה שלפיו חל איסור להשפיע על הליך פלילי המתנהל בבית המשפט. בית המשפט הורה גם על הפסקת שידור הפרומואים לתכנית. על החלטתו של גינת הוגש ערעור לבית המשפט העליון - ע"א 409/13 **שידורי קשת בע"מ נ' קופר** (2013) [פורסם בנבו]. בית המשפט העליון קיבל את הערעור בשל פגמים פרוצדורליים שנפלו בבקשה. לדיון בנושא ראו בועז שנור, "על איסור הסובידיציה וחופש הביטוי – מילים פורחות ואותיות מתות, בעקבות ע"א 409/13 שידורי קשת נ' קופר" (Sub Judge and Freedom of Speech – Words in the Air and the Dead Letter of the Law) (2014). **Alei Mishpat**, 11-12, 2015 Forthcoming. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2548444>.

כל הזכויות שמורות לורד דשא © ע"י

אין באמור כדי להוות ייעוץ משפטי ו/או כל ייעוץ אחר והוא אינו מהווה תחליף לייעוץ משפטי ספציפי. אין להעתיק, לפרסם, לשדר, לצטט, להציג, לשכפל או ליצור מאמרים או עבודות נגזרות תוך שימוש הכלול באתר אלא בכפוף לכללי השימוש ההוגן: איזכור שם המחברת, שם המאמר וכתובת אתר זה.

אלא מנסה לייצר ראיות שבחלקן עשויות להיות בלתי קבילות בהליך השיפוט³⁴ ומציגה אותן לראווה. הדבר מזהם לחלוטין את החקירות ומשפיע ללא שום ספק על תוצאת המשפט; הוא משפיע על העדים מאפשר להם להתכונן ולהתאים את גרסתם; משפיע על דעת הקהל הציבורית; ולדעתנו, בסופו של דבר מטה את דעתם של בית המשפט והשופטים.

ה. ניהול משפט בעידן האינטרנט והרשתות החברתיות

לא אחת נשמעים קולות לפיהם בשיטת המשפט שלנו בה מכהנים שופטים מקצועיים, קטן הסיכוי להשפעה של פרסומים בתקשורת על עמדתם של השופטים. טענה זו – בדרך כלל נשמעת מתוך מערכת המשפט בניסיון לשמור על אמינותה, מעמדה ועצמאותה, ברם לא רק שהיא איננה מבוססת - ההיפך, באמירות שיצאו תחת ידם של בכירי השופטים בפסקי דין שונים, שזורות אמירות ברורות בדבר ההשפעה האפשרית של התקשורת על השופטים.³⁵

לדעתנו, בנקודת הזמן הנוכחית – כמעט ואין ספק ביכולתה של התקשורת להשפיע על השופטים ובכך להטות את תוצאת המשפט לכאן או לכאן. שופט, ככל אדם, קולט את הפרסומים, במיוחד אם הם מגמתיים וחוזרים ונישנים, הוא מושפע מן האמור בהם, הדברים מוטמעים בתת המודע שלו ובסופו של דבר מקבלים ביטוי בהחלטותיו.³⁶ כך אמר בעניין זה כב' השופט העליון ז"ל מישאל חשין:

<http://ssrn.com/abstract=2543158>; סוסנוב ומנשה, לעיל הערה 12. מקרה נוסף בו היתה מעורבת התכנית עובדה הוא עניינו של סרן ר', אשר נזכר לעיל. באותו מקרה לא התעוררה סוגיית הסובידיצה והתביעות נגד הפרסום נשענו על עילת לשון הרע, אולם יש מקום לטעמנו לבחון האם עצם ביצוע התחקיר כאשר ידוע שבתיק מתנהלת חקירה ופרסומו במועד בו הוגש כתב האישום, אינה מהווה הפרה של כלל הסובידיצה. על תכנית התחקירים עובדה בהקשר לעבירות הסובידיצה ראו גם מתי גולן "חסמנו את אילנה דיין", גלובס 15.1.2013. <http://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1000814585>.

³⁴ בפרשת רמון למשל, הועמדו שתי עדות מטעם ההגנה לבדיקת פוליגרף שאינה קבילה בבית משפט. התוצאה הוצגה בתקשורת בימים בהם עסקו השופטים בכתיבת הכרעת הדין. ראו דרוב-היישטיין, לעיל הערה 24 בעמ' 3.

³⁵ ראו למשל דברי השופט זוסמן בע"פ 126/62 דיסנצ'יק ואח' נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד יז 169 "אפשרות ההשפעה על שופט מקצועי קטנה מאפשרות השפעה על שופט הדייט, אך גם שופט מקצועי אינו אלא בשר ודם"; ראו גם דברי השופט ברק בע"פ 696/81 אורלי אזולאי נ' מדינת ישראל, פ"ד לז(2) 573, 565 "שופט מקצועי יודע אמנם ליצור חיץ בינו לבין פרסומים שונים אלא שחיץ זה לא תמיד הוא בלתי חדיר. דווקא כוחה והשפעתה של העיתונות, שהם מברכותיה של הדמוקרטיה, עומדים לה לרועץ בשל האפשרות הסבירה שהיא יוצרת לעתים להשפעה על שיקול הדעת השיפוטי. השפעה זו פועלת לעתים באופן מודע על השופט. לעתים השפעתה בלתי מודעת". כן ראו דבריו של הנשיא שמגר בע"פ 593/83 ורקסטל נ' מדינת ישראל, פ"ד לז(4) 614, 616, שם נדונה ההשפעה של ראיות שהציגה התביעה בפני השופט בניגוד לדין: "חזקה על שופט שידע להתעלם מן החומר הבלתי קביל שהובא לידעתו אך בכך לא די במקרה כגון זה שלפנינו, כי חשובה לנו במידה לא פחותה גם מראית פני הצדק: נאשם כגון זה שלפנינו לא יוכל להשתחרר מן התחושה, כי לשופט סופק מידע, שיש בו כדי להציגו באור שלילי, ושיכולה להיות השלכה על גיבוש דעתו של השופט בקשר לאופיו של העד, לכוונתו הפלילית במקרה שנדון לפניו ובקשר לאמינותו, ככל שהדבר נוגע להכחשת האירועים.."

³⁶ ראו למשל אבירם זינו, "חשין: התקשורת כבר הרשיעה את הנשיא", ynet, 17.10.2006, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3315665,00.html>. חשין מצוטט כאומר שם: "אם תשאלו אותי, קצב כבר הורשע בתקשורת. שופטים צריכים להיות עשויים מברזל כדי להתעלם ממה שכתוב בעיתונים... התערבות התקשורת פוגעת באופן חד משמעי בהליך השיפוטי. הרעיון של ההליך השיפוטי הוא לעשות צדק בבית המשפט, כל הדרך לשם זה רק ההכנה ואין לתקשורת מה לחפש שם. כל ההתערבות הזו עלולה להשפיע על שופטים ועל עדים שעשויים לפחד". ובהמשך: "הבעיה היא שבתני משפט נמצאים תחת לחצים אדירים מכל פרסומי התקשורת, ושופט צריך להיות אדם-על כדי לנתק עצמו מכל מה ששמע או ראה, ולנהל משפט כמו שצריך. שופטים מושפעים גם בתת-הכרה משום שבסופו של דבר, אנחנו חיים באווירה מסוימת. מקצת מן התקשורת, לדוגמה, כבר זיכתה את השר רמון, ושופט צריך להיות עשוי מברזל כדי להתעלם מכל מה ששמע סביבו. אם אנשים בני משקל אומרים שצריך לזכות מישהו, זה משפיע. כי אחד כותב על זה, ואז עוד אחד כותב על זה, ועוד אחד, וזה מגיע למסה קריטית". ראו גם עידו באום, השופטים מפחדים מהתקשורת" TheMarker 17.2.2012.

<http://www.themarker.com/law/1.1644082>

כל הזכויות שמורות לורד דשא © ע"י

אין באמור כדי להוות ייעוץ משפטי ו/או כל ייעוץ אחר והוא אינו מהווה תחליף לייעוץ משפטי ספציפי. אין להעתיק, לפרסם, להפיץ, לשדר, לצטט, להציג, לשכפל או ליצור מאמרים או עבודות נגזרות תוך שימוש במידע הכלול באתר אלא בכפוף לכללי השימוש ההוגן: איזכור שם המחברת, שם המאמר וכתובת אתר זה.

“בתי המשפט נמצאים תחת לחצים אדירים מכל פרסומי התקשורת, שופט צריך להיות אדם-על כדי לנתק את עצמו ממה ששמע או ראה ולנהל משפט כמו שצריך, שופטים מושפעים גם בתת הכרה...”³⁷

חשש זה מקבל משנה תוקף בעידן האינטרנט שמאופיין בצריכת חדשות וחידושים מידי רגע ורגע, ובעידן הרשתות החברתיות שבו מועברים ומופצים תכנים על ידי הציבור ללא שום ביקורת ובקרה על אמיתות תוכנם. כך תיארה זו אחת העיתונאיות:

“פייסבוק הוא כלי נפלא לחשיפת סיפורים ותופעות, אבל בכל רגע נתון גועשים בו אינספור שקרים מוחלטים, השמצות מכוונות, קמפיינים נסתרים, לינצ'ים וסחם חרושת שמועות. כשמשהו ‘תופס’, התקשורת מזהה פוטנציאל טוב לרייטינג ומסתערת.”³⁸

וכאשר מידע בלתי אמין זה מופץ וזוכה לכותרות, נדון ונטחן פעם אחר פעם בתקשורת וברשתות החברתיות, הוא מתקבע בתודעה של הציבור כעובדה מוגמרת ורוב הציבור עשוי להתייחס אליו כאמיתי ונכון אף שהוא אינו בדוק, ואף שייתכן שאיננו אמיתי כלל. כך, בעידן של ימינו, לאמירות יש פוטנציאל ממשי להפוך להיות “מציאות” הגם שאין בינם לבין האמת שום קשר. זוהי הלכה למעשה תופעה של “יצירת מציאות” יש מאין.

ו. חיים בכף התקשורת

המשמעות של פרסום תקשורת אינטנסיבי ומגמתי במקביל לניהול משפט כמובן ברורה: חשדות הופכים לאישומים עוד בטרם נבדקו, נאשמים מורשעים ומשלמים מחיר אישי כבד עוד בטרם נשפטו, ומוטבע בהם אות קלון, שקרוב לוודאי לא יימחק לעולם. אם וכאשר מתנהל נגדם הליך משפטי, הרי שהוא בוודאי אינו הליך תקין וראוי. זהו הליך שהראיות בו במקרה הטוב זוהמו לחלוטין, במקרה הפחות טוב, ממש נוצרו על ידי התקשורת והציבור.³⁹

יתר על כן, לתקשורת עוינת, יש יכולת ממשית להרשיע את הנאשם בזירה הציבורית והתקשורתית עוד בטרם נדון או הוכרע משפטו ולהשפיע בכך על ההכרעה השיפוטית.

בשנת 1966, באחד התיקים הידועים ביותר בארה"ב אשר עסקו בנושא, ביטל בית המשפט העליון פסק דין של ערכאה נמוכה יותר שניתן 12 שנים קודם לכן. מדובר בתיק בו הורשע הנאשם סם שפרד ברצח אשתו וריצה 10 שנות מאסר בשל מה שנקבע כהרשעה בשל השפעת

³⁷ אבירם זינו, שם.

³⁸ לילך סיגן, “אז מה היה לנו: פרשת ינון מגל הסתיימה, אבל אנחנו עדיין תקועים”, מעריב 2016.1.27 <http://www.maariv.co.il/journalists/Article-523589>

³⁹ סוסנוב ומנשה, לעיל הערה 12 מתארים למשל במאמרם תחקיר של תכנית הטלוויזיה עובדה" שבו הוצגה סדרת ראיונות של עדות התביעה המרכזיות תוך מעין דימוי של הליך שיפוטי. כן נודעו לא מעט מקרים בהם הופצו בתקשורת תוצאות בדיקות פוליגרף של הצדדים, לעיתים אף ביוזמת התקשורת עצמה.

כל הזכויות שמורות לורד דשא © ע"י

אין באמור כדי להוות ייעוץ משפטי ו/או כל ייעוץ אחר והוא אינו מהווה תחליף לייעוץ משפטי ספציפי. אין להעתיק, לשדר, לצטט, להציג, לשכפל או ליצור מאמרים או עבודות נגזרות תוך שימוש במידע הכלול באתר אלא בכפוף לכללי השימוש ההוגן: איזכור שם המחברת, שם המאמר וכתובת אתר זה.

התקשורת.⁴⁰ בית המשפט בחן את חופש העיתונות הקבוע בתיקון הראשון לחוקה האמריקאית, אל מול זכותו של הנאשם להליך הוגן הקבוע בתיקון השישי לחוקה, וקבע כי הפרסום התקשורתי האינטנסיבי וההתערבות המסיבית והמגמתית של התקשורת, פגעו בזכותו של הנאשם להליך הוגן. בית המשפט הוקיע את טיפולה של התקשורת בפרשה 12 שנים קודם לכן וקבע כי השופט נכשל להגן על שפרד מן הפרסום המסיבי והדיווח המוטה של התקשורת אשר השפיע על התביעה,⁴¹ וקבע כי בשל הדיווח המגמתי, נמנעה משפרד הזכות שמשפטו ינוהל באווירה מקצועית שלווה ונקיה.

למן הינתנו, צוטט פסק הדין בעניין שפרד על ידי בתי המשפט האמריקאים אלפי פעמים, והוא מובא כתקדים בכל פעם שמתעורר חשש שפרסום תקשורתי עלול לפגוע בזכותו של נאשם להליך הוגן.⁴²

ז. הסוביודיצה ואמון הציבור

המקרה של סם שפרד מהווה דוגמא אופיינית הסנסציונית שמעניקה התקשורת למשפטים שיש בהם עניין ציבורי וליכולתה להשפיע,⁴³ להכריע, להרשיע ולגרום לנזק בלתי הפיך לחשוד או לנאשם, אף אם הוא חף מפשע. בנוסף, הוא מעורר את השאלה בדבר המגבלות שיש להטיל על התקשורת בעת סיקור הליכים משפטיים תלויים ועומדים.

בישראל קיימת הוראה חוקית ברורה אשר מגבילה פרסומים כאלה – אולם היא איננה נאכפת. מלומדים שונים, טוענים לא אחת כי מגמה זו דומה לנעשה בעולם המערבי.⁴⁴ משום כך, נשמעו במהלך העשורים האחרונים לא מעט קריאות לבטל את עבירת הסוביודיצה הקבועה בחוק

⁴⁰ Tali Yahalom, *Pressing Charges: The Impact of the Sheppard v. Maxwell*, 384 U.S. 333 (1966). כן ראו *Sam Sheppard Trial on Courtroom Coverage and Criminal Law*, University of Pennsylvania Scholarly Commons, 4-1-2009, http://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1014&context=uhf_2009

⁴¹ כך נאמר בלשון המקור בפסק הדין: "because of the trial judge's failure to protect Sheppard sufficiently from the massive, pervasive, and prejudicial publicity that attended his prosecution." "In light of this background, we believe that the arrangements made by the judge with the news media caused Sheppard to be deprived of that 'Judicial serenity and calm to which [he] was entitled'".

⁴² ראו *Marah Eakin, Media Ethics with a Life at Stake: The Sam Sheppard Murder Trial*, Ohio University, July 27, 2009 <https://www.ohio.edu/ethics/2001-conferences/media-ethics-with-a-life-at-stake-the-sam-sheppard-murder-trial>

⁴³ "Murder and mystery, society, sex and suspense were combined in this case in such a manor as to intrigue and captivate the public fancy to a degree perhaps unparalleled in recent annals. Throughout the pre-indictment investigation, the subsequent legal skirmishes and the nine week trial, circulation-conscious editors catered to the insatiable interest of the American public in the bizarre... In this atmosphere of a 'Roman holiday' for the news media, Sam Sheppard stood trial for his life". קלגסבלד, לעיל הערה 28 ודברי בית המשפט המחוזי בערעור.

⁴⁴ ראו למשל קרניאל, לעיל הערה 30 בעמ' 24. קרניאל מאזכר שם את פסק הדין בעניין *Bridges v. State of California* 314 U.S. 252, 86 L. Ed. 192 [1941] שבו קבע בית המשפט העליון של ארה"ב בשנת 1941 כי אין להגביל פרסומים בסיקור הליכים משפטיים, אלא במצבים קיצוניים של סכנה ברורה ורצינית לפגיעה בתקינותם של ההליכים השיפוטיים.

ולתור אחר הסדר אחר.⁴⁵ אל מול אלה ישנן קולות אחרים - (בדרך כלל של מערכת השיפוט) אשר קוראים להיפך, קרי: לחזק את מוסד הסוביודיצה ולהגביל את התקשורת.⁴⁶

בדיקה של המצב המשפטי בעולם מגלה הסדרים מגוונים: בארה"ב אין כלל חוקי שמעגן את עיקרון הסוביודיצה, יחד עם זאת פסק הדין בעניין שפרד⁴⁷ כולל אמירה ברורה לגבי סיקור תקשורת מגמתי והתערבות בעייתית של התקשורת. זאת ועוד, קיימות לא מעט מדינות מתקדמות שבהם כן מעוגן כלל הסוביודיצה, והוא גם נאכף. בין אלה ניתן למנות למשל את אנגליה (ויילס, סקוטלנד ואירלנד),⁴⁸ ניו-זילנד ואוסטרליה, דרום אפריקה וקנדה.⁴⁹

אף שמדובר בנושא טעון, עד כה לא נעשה דבר בעניין - לכאן או לכאן. החוק איננו מיושם ואיננו נאכף; טוהר ההליך ותקינותו אינם נשמרים; זכויות חשודים ללא ספק נפגעות; וקיים חשש כבד שהשופטים - שהם בשר ודם, בסופו של דבר מושפעים על ידי הפרסומים.

אין חולק כי את הכלל בדבר הגבלת פרסומים יש לאזן מול אינטרסים אחרים. עם זאת נכון לסוף שנת 2017, המתח בין עיתונות סנסציונית שמונעת על ידי צרכים מסחריים,⁵⁰ לבין ניהול משפט הוגן - הגיע לנקודת רתיחה שבה כמעט ואין שום איזון בין הערכים המתנגשים.

יש הטוענים כי הסיקור תורם לירידת אמון הציבור במערכת המשפט⁵¹ ויש שיטענו את ההיפך, לאמור: הסיקור התקשורתי והעובדה שמשפטים מתנהלים על ידי התקשורת היא תוצאה של ירידת האמון במערכת המשפט. בעבירות של הטרדה מינית למשל, לא אחת נשמעת בקרב מתלוננות הדעה לפיה הן בוחרות להפיץ את סיפורן בתקשורת או ברשתות החברתיות בשל מה שהן מכנות "חוסר התפקוד של המערכת המשפטית".⁵² בשני המקרים הדעת אינה נוחה מן

⁴⁵ ראו למשל סגל, לעיל הערה 14; יובל יועז, "חיות: עבירת הסוביודיצה הפכה לאות מתה; יש לשקול לבטלה", **גלובס**, 8.7.2013. <http://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1000860316>; יובל קרניאל, לעיל הערה 30; זאב סגל, "מפלצת ושמה סוביודיצה", **הארץ** 9.7.2001. <http://www.haaretz.co.il/misc/1.716125>. ההתייחסות אל סוביודיצה כ"מפלצת" מיוחסת לשופט העליון חיים כהן אשר במהלך בדיון שקיימה ב-1975 האגודה הישראלית לפרלמנטריזם אמר "מפלצת שנקראת 'סוביודיצה' שאיש אינו יודע מהי ועל מה היא" ראו סגל, לעיל הערה 260, בעמ' 108, הטקסט הנלווה שם להערה 14; הרצוג, לעיל הערה 25; זאב סגל, "תחיית האות המתה", **הארץ** 11.4.2002. <http://www.haaretz.co.il/misc/1.785951>

⁴⁶ ראו למשל דברי כב' השופט אדמונד לוי בעניין פלונית, לעיל הערה 7; דברי השופטים בפסק הדין בעניין חיים רמון, לעיל הערה 270; דרוב-היישטיין, לעיל הערה 24; שנור, לעיל הערה 33; רם כספי, "בסוף נכרע גורלות ב-SMS", **גלובס**, 8.4.2014. <http://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1000930408>, ראו שם בסעיף 10 למאמר. כן ראו הדעות השונות אצל באום, לעיל הערה 22.

⁴⁷ לעיל הערה 40.
⁴⁸ לחקיקה בבריטניה ראו Scotland Act, 1998, c.46 (U.K.); Government of Wales Act 2006, c. 32 § 31(2)(b); Northern Ireland Act, 1997, c.47, sch. 6 ¶ 1(b)(U.K.).
⁴⁹ Casey Jo Cooper, Balancing the Scales: Adhuc Sub Judice li Est or Trial by Media, 3 International Law Journal of London (2015). ראו שם בעמ' 3 והאזכורים שם בהערות 13-14. כן ראו Giorgio Resta, Trying Cases in the Media: A comparative Overview, 71 Law and Contemporary Problems 31-66 (2008). Available at <http://scholarship.law.duke.edu/lcp/vol71/iss4/4/>. לסקירה הדין הקונטיננטלי ראו שם עמ' 42 ואילך.

⁵⁰ Cooper, שם בעמ' 4, הערות 15-20.
⁵¹ המלומדת ענת פלג טוענת בספרה דלתיים פתוחות, לעיל הערה 22 כי אחת הסיבות להקצנה בסיקור המשפטי, היא האקטיביות השיפוטית שעורר ביקורת ציבורית על בית המשפט, ובנוסף, תהליכי מסחור כלליים של התקשורת. ראו באום, לעיל הערה 22.

⁵² ענת פלג, "הערכאה העיתונאית" לעיל הערה 6.
ראו למשל בקי גריפין: "כך הוטרדתי", **ידיעות אחרונות** 16.3.2016. גריפין שוטחת שם את סיפורה, מציינת כי אחרי החוויה הראשונה שלה בתחנת משטרה, היא ממש לא רוצה לעבור זאת שוב ובהמשך אומרת: "אז אל כל הזכויות שמורות לורד דשא © ע"י"

אין באמור כדי להוות ייעוץ משפטי ו/או כל ייעוץ אחר והוא אינו מהווה תחליף לייעוץ משפטי ספציפי. אין להעתיק, לפרסם, להפיץ, לשדר, לצטט, להציג, לשכפל או ליצור מאמרים או עבודות נגזרות תוך שימוש במידע הכלול באתר אלא בכפוף לכללי השימוש ההוגן: איזכור שם המחברת, שם המאמר וכתובת אתר זה.

התוצאה, שכן היא מלמדת שחוסר האמון במערכת המשפט ניכר כמעט מכל הכיוונים. המסקנה עולה מאליה: מדובר בנושא בעל משמעות כבדה, שדורש ללא ספק עיון מחודש וטיפול יסודי.

תשאלו אותנו מדוע אנחנו בוחרות את הרשת כמקום הבטוח לספר את הסיפורים שלנו, ובדרך שלנו. תשאלו את עצמכם מדוע המערכת המשפטית לא מתפקדת.....”

כל הזכויות שמורות לורד דשא © עו"ד

אין באמור כדי להוות ייעוץ משפטי ו/או כל ייעוץ אחר והוא אינו מהווה תחליף לייעוץ משפטי ספציפי. אין להעתיק, לפרסם, להפיץ, לשדר, לצטט, להציג, לשכפל או ליצור מאמרים או עבודות נגזרות תוך שימוש במידע הכלול באתר אלא בכפוף לכללי השימוש ההוגן: איזכור שם המחברת, שם המאמר וכתובת אתר זה.